LOGISTIK TARAQQIYOT YO‘NALISHLARI: TRANSPORT TIZIMI ORQALI IQTISODIYOTDAGI RIVOJLANISH

Nortojiyeva Zarnigor Baxtiyor qizi

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti talabasi

Annotatsiya: Maqolada logistikaning ajralmas qismi bo‘lgan, shuningdek, ishlab chiqarilgan mahsulotlarni iste`molchilargacha bo‘lgan masofada tashish uchun mo‘ljallangan transport logistikasi yuzasidan fikr yuritildi, xususan, uning xarid qilish, saqlash, qadoqlash va transport vositalari kabi tovar harakatining muhim elementlariga bog‘liq masalalari ko‘rib chiqildi.

Kalit so‘zlar: Logistika, yetkazib berish muddati, transport logistikasi, transport infratuzilmasi, xalqaro tashishlarni tashkil etish.

Abstract: The article studied the impact on the efficiency of industrial production in all parts of the logistics chain, considered the issues of its increase and reduction of costs, in particular, considered issues related to such important elements of the movement of goods as procurement, storage, packaging and transportation.

Keywords: Logistics, delivery time, transport logistics, transport infrastructure, organization of international transportation.

Kirish. Logistika iqtisodiy nuqtai nazardan - bu manbalardan to‘g‘ridan-to‘g‘ri iste'molchiga turli xil oqimlarning harakatini tashkil qilish, boshqarish va optimallashtirish. Ushbu fan bir necha turga bo‘linadi. Ulardan biri transport logistikasi. Bu yetkazib berishni tashkil qilish uchun mas'ul bo‘lgan tizim turi. Boshqacha aytganda, transport logistikasi ma'lum moddiy oqimlarni A nuqtadan B nuqtaga o‘tkazish bilan shug‘ullanadi. Bunda optimal yo‘nalish tanlanadi. Ushbu bilim sohasini faol qo‘llash XX asrning oltmishinchi yillarida sodir bo‘ldi. Aynan shu davrda ishlab chiqarishning intensiv rivojlanishi sodir bo‘ldi. Xom ashyo harakatining barcha nuqtalarini bilish yo‘qotishlarni aniqlashga imkon berishi aniq bo‘ldi. Transport logistikasi kompaniya faoliyatida katta rol o‘ynaydi. Bu tizimdagi zarur bo‘g‘indir, chunki bu fan barcha oqimlarni boshqarish uchun javobgardir va uni tashishni tashkil qilmasdan moddiy oqimlarni boshqarish mumkin emas. Shunday qilib, transport nafaqat samarali, balki moslashuvchan bo‘lishi kerak. Bu hatto tez o‘zgaruvchan talab sharoitida ham transport-logistika tizimining asosiy maqsadini amalga oshirish imkonini beradi.

Korxonaning logistika tizimi turli elementlarni birlashtiradigan eng murakkab va ayni paytda yaxshi ishlaydigan mexanizmlardan biridir. Ushbu mexanizmning uzluksiz ishlashi, asosan, uning tarkibiy qismlarining har birining aniq ishlashi bilan belgilanadi, unda ishlatiladigan usul va texnologiyalarning mukammalligi bo‘lib, shuning uchun har bir korxonada logistikani o‘rganish zarurligini bujudga keladi.

Logistika zanjirining barcha qismlarida sanoat ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va xarajatlarni kamaytirish asosan tarqatish tarmog‘ini oqilona tashkil etishga, xususan, xarid qilish, saqlash, qadoqlash va transport vositalari kabi tovar harakatining muhim elementlariga bog‘liq. Transport logistikasi ham har qanday korxonaning iqtisodiy siyosati sohasiga kiradi, uning asosiy vazifasi yukni ishlab chiqaruvchidan ketgan paytdan boshlab va iste'molchiga topshirishgacha hamrohlik qilishdir. Yirik ishlab chiqarish korxonalari, odatda, o‘z transportiga ega. Kichik firmalar

avtomobillarni ijaraga olishga yoki transport kompaniyalari bilan shartnomalar tuzishga majbur bo‘ladilar [1].

Yuqori sifatli transport logistikasi yukni o‘z vaqtida yetkazib berishni va uning xavfsizligini nazarda tutadi. Shuning uchun logistika va transport menejerlari yukni minimal zarar bilan eng oqilona tashish jarayonini tashkil qilishlari, uning harakatini doimo nazorat qilishlari, joyni bir vaqtning o‘zida bilishlari va kompaniyaga o‘z vaqtida kelishlarini ta'minlashlari kerak. Ushbu ikki asosiy qoidaga rioya qilish orqali korxonalar o‘z xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirishga muvaffaq bo‘ladilar. Hozirda hech qanday korxona transport logistikasisiz ishlay olmaydi, aks holda korxonada bankrot bo‘lish xavfi mavjud[2].

Tahlil va natijalar. Korxona boshqaruvida logistika rolini o‘rganishning dolzarbliligi ishlab chiqarish va tovar sektorining globallashuv jarayoni bilan bog‘liq, shuning uchun har qanday korxonada logistika qiymati oshadi, chunki xarajatlarning katta qismi ko‘pincha transport xarajatlari hisoblanadi. Shunday qilib, agar korxona ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish maqsadida mamlakat tashqarisidagi eng arzon resurslarni qidirsa, bu holda logistika xarajatlarining ulushi sezilarli darajada oshadi [16-30].

Logistika inson va moddiy resurslardan foydalanish uchun keng imkoniyatlarni ochib beruvchi muhim ishdir, bu esa o‘z navbatida milliy ishlab chiqarishga ta'sir ko‘rsatadi. Logistika boshqaruvi zamonaviy bozor iqtisodiyoti sharoitida moliyaviy-iqtisodiy, shuningdek, Qonunchilik ta'minoti holatiga sezilarli ta'sir ko‘rsatmoqda. Bu holat, birinchi navbatda, avtotransport xizmatlari bozoriga, omborxona xo‘jaligi muassasalariga, vositachilik tashkilotlarida avtotransport xizmatlarini shakllantirishga taalluqli bo‘lishi kerak.

Logistika mutaxassislarining fikriga ko‘ra, logistika sohasida sanoat va transport kompaniyalari o‘rtasida hamkorlikni kengaytirishga to‘sqinlik qiluvchi muhim sabab yuk egasining xom ashyo va tayyor mahsulotlar harakati ustidan nazoratni yo‘qotish xavfi hisoblanadi. Bu sabab, qoida tariqasida, subektiv xarakterga ega bo‘lib, birgalikda ishlash tajribasi to‘planib, o‘zaro ishonch mustahkamlanib borishi bilan bartaraf etilishi mumkin. Bu hozirgi vaqtda logistika funksiyalarini ishlab chiqarish firmalaridan transport firmalariga o‘tkazish jarayoni jadal rivojlanayotganini tasdiqlaydi [5]. Bunga axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi ham yordam beradi, buning natijasida transport kompaniyalari elektron ma'lumot almashish orqali jo‘natuvchilar bilan o‘zaro aloqalarni kengaytiradi va yaxshilaydi.

Logistika korxonaning asosiy bosqichlarini samarali rejalashtirish, amalga oshirish va nazorat qilish, shuningdek, korxona tomonidan ishlab chiqarilgan tovarlar va mahsulotlarning saqlanishini va harakatini o‘z ichiga olgan korxonaning ta'minot tizimining bir qismidir. Bundan tashqari, korxonaning logistika tizimi mijozning barcha talablarini bajarish bilan birga yetkazib berish joyidan yakuniy iste'molchiga tegishli xizmatlar va axborot oqimlarining yo‘nalishini o‘z ichiga oladi.

Sanoati rivojlangan mamlakatlarda logistikani rivojlantirish muammolariga bo‘lgan qiziqish tarixiy jihatdan birinchi navbatda iqtisodiy sabablar bilan bog‘liq edi. Asta-sekin tadbirkorlarning e'tibori bozor faoliyatini optimallashtirishning yangi shakllarini izlash va ushbu sohadagi xarajatlarni kamaytirishga qaratildi. Logistika rivoji ikki omil bilan belgilanganligini aniqlashtirish kerak:

– bozor munosabatlari tizimining murakkabligi va tarqatish jarayonining sifat xususiyatlariga bo‘lgan talablarni oshirish;

– moslashuvchan ishlab chiqarish tizimlarini yaratish.

Xulosa va takliflar. Logistika nisbatan yangi sohadir, shuning uchun kontseptual qurilma va terminologiya bilan bog‘liq ko‘plab masalalar bozor munosabatlarining rivojlanishi bilan doimo yangilanib, o‘zgarib, yangi mazmun bilan to‘ldiriladi. Misol uchun, bugungi kunda o‘zbek, rus adabiyotida o‘nlab turli xil logistika ta'riflari mavjud. Biroq, uning asosida logistika butunlay yangi va amalda ma'lum bo‘lmagan hodisa emas. Logistika yangiliklari, birinchi navbatda, korxonalarning iqtisodiy amaliyotida ustuvorliklarni o‘zgartirishdan iborat. Ikkinchidan, yangilik qayta tiklash jarayonida moddiy qadriyatlar harakati masalalariga har tomonlama kompleks yondashishdan iborat.

Logistika moddiy va axborot oqimlari, ishlab chiqarish, boshqarish va marketing bilan bog‘liq jarayonlarni muvofiqlashtirishni o‘z ichiga oladi, shuningdek, iqtisodiy amaliyotda kelishuvlardan foydalanishni nazarda tutadi. Natijada, oqimlarning harakatlanishi ko‘pincha logistika zanjiri ishtirokchilarining to‘g‘ridan-to‘g‘ri qarama-qarshi maqsadlariga erishadi, bu esa logistikaning turli xil munosabatlarni muvozanatlashtirish, optimallashtirish va muvofiqlashtirish funktsiyasining bajarilishini ko‘rsatadi.

References

1. Qudbiyev, N. T., Qudbiyeva, G. A. Q., & Abduraximov, B. U. O. (2022). Logistikada raqamli texnologiyalarni joriy etish va ulardan foydalanishning dolzarbligi. Scientific progress, 3(1), 133-142.
2. Рахмангулов, А. Н., & Мирсагдиев, О. А. (2015). Показатели оценки качества связи в пакетной сети на железнодорожном транспорте. Современные проблемы транспортного комплекса России, 5(1 (6)).
3. Lee, S. (2017). "Infrastructure Development and Regional Economic Growth: Insights from the Transportation Sector." Economic Development Quarterly, 30(3), 150-168.
4. Brown, A. (2018). "Transportation Economics and Its Influence on National Economies." Journal of Economic Logistics, 22(4), 112-129.
5. Garcia, M. (2019). "Green Logistics Practices: Balancing Economic and Environmental Goals."Sustainability in Supply Chain Management, 15(2), 75- 91.
6. Махмутуллаева С. Х. Стратегическая логистика для успеха экспорта: путь к экономическому процветанию //Бюллетень педагогов нового Узбекистана. – 2023. – Т. 1. – №. 9. – С. 19-22.
7. Makhmutullaeva S. Use of Logistics System in the Development of Export Potential in Uzbekistan //Экономика и социум. – 2023. – №. 5-1 (108). – С. 166-172.
8. Dustova M., Makhmutullayeva S. КАК ЭЛЕКТРОННАЯ КОММЕРЦИЯ МЕНЯЕТ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННУЮ ЛОГИСТИКУ? //THE INNOVATION ECONOMY. – 2023. – Т. 1. – №. 03.
9. Makhmutullayeva S. Increase Export Capacity through Effective Logistics Systems //Web of Scholars: Multidimensional Research Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 6. – С. 209-214.